

Nr 20.

*Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner
angående skyldigheten att erlægga lagfartsstämpel vid
fastighetsöverlåtelse genom fusion.*

(1:a avd.)

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:348 av herr *Cassel* och II:381 av herr *Aqvist* m. fl. har hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta utreda i motionerna angivna spörsmål och, om saken så påfordrade, för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionerna framställda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:381.

Motionerna syfta till utredning av frågan om uttagande av lagfartsstämpel vid överlåtelse av fast egendom genom fusion av aktiebolag.

Särskilda regler om fusion av företag infördes i vår lagstiftning först genom nu gällande lag om aktiebolag, vilken utfärdades den 14 september 1944 och trädde i kraft den 1 januari 1948. Syftet med dessa regler är att underlätta en koncentration av ekonomiska företag i större enheter.

Innan nya aktiebolagslagens fusionsbestämmelser trädde i kraft kunde en fusion genomföras endast med anlitande av allmänna civilrättsliga och aktiebolagsrättsliga regler om överlåtelse, skuldövertagande, likvidation, ökning av aktiekapital m. m. I bolagspraxis torde det vanligaste sättet ha varit, att det ena bolaget förvärvade alla aktierna i det andra bolaget, varefter det förra genom att sätta det senare i likvidation bringade detta att upphöra och till sig i form av likvidationsandel överförde dess tillgångar.

Aktiebolagslagens fusionsbestämmelser innebära att fusion kan ske antingen genom att ett dotterbolag, vars samtliga aktier ägas av moderbolaget, sålunda uppgår i moderbolaget, att dotterbolaget utan likvidation upplöses samt att alla dess tillgångar och skulder övertagas av moderbolaget (174 § 1 mom.), eller ock därigenom, att ett aktiebolags tillgångar och skulder övertagas av ett annat aktiebolag mot vederlag i penningar eller aktier i det övertagande bolaget (175 §). I båda fallen upprättas ett fusionsavtal, för vars verkställande erfordras rättens tillstånd. Vid fusion mellan helägt dotterbolag och moderbolaget skall dotterbolaget anses upplöst samt dess

tillgångar och skulder övertagna av moderbolaget, när rättens beslut om tillstånd till fusionen registrerats. I det senare fallet skall, när rättens tillstånd registrerats, styrelsen och verkställande direktören i det överlåtande bolaget föranstalta om skifte av vederlaget och avgiva slutredovisning. Fusion kan även ske av aktiebolag i likvidation med annat aktiebolag (176 §).

Till reglerna om fusion av helägt dotterbolag med moderbolaget ha anknytits bestämmelser, varigenom moderbolag, som äger mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolag, berättigas att av övriga aktieägare inlösa återstående aktier. Dessa aktieägare äga även rätt att påkalla, att moderbolaget inlöser deras aktier (174 § 2 mom.) .

Särskilda bestämmelser om fusion finnas även i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar, vilken träder i kraft den 1 januari 1953. Dessa bestämmelser innebära, att mellan ekonomiska föreningar må träffas avtal därom, att den ena föreningen skall uppgå i den andra föreningen på så sätt att dels medlemmarna i den överlåtande föreningen bliva medlemmar i den överlagande föreningen, dels ock den överlåtande föreningen utan likvidation upplöses samt alla dess tillgångar och skulder övertagas av den övertagande föreningen (fusion). Fusionsavtalet må icke verkställas utan rättens tillstånd. Fusion kan även ske av förening, som trätt i likvidation.

I detta sammanhang bör även omnämnas att i lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse meddelats bestämmelser i syfte att underlätta möjligheterna till koncentration av företagsenheter på försäkringsväsendets område. Enligt dessa bestämmelser kan försäkringsinspektionen lämna tillstånd till frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd, helt eller delvis, från ett bolag till ett annat. Om ett bolags hela försäkringsbestånd överlåtits, är bolaget skyldigt att träda i likvidation.

Frågan om att befrämja sammanslagning av ekonomiska företag genom lättnader i beskattningen har sedan lång tid varit föremål för uppmärksamhet. Efter det fusionsinstitutet genom den nya aktiebolagslagen erhållit en laglig reglering fick frågan ökad aktualitet. Rörande vad som hittills åtgjorts i denna fråga må erinras om följande. Beträffande försäkringsaktiebolagen bemyndigade 1948 års riksdag Kungl. Maj:t att under vissa förutsättningar efterskänka utskiftningsskatt vid fusion mellan försäkringsbolag (skr. nr 221). Vidare erhöll Kungl. Maj:t av 1949 års riksdag bemyndigande att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlægga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag (skr. nr 216). Den större frågan om frihet från utskiftningsskatt vid fusion av aktiebolag över huvud taget erhöll en lösning vid 1950 års riksdag (höstsessionen), då för underlätande av fusion enligt lagen om aktiebolag mellan moderbolag och helägt dotterbolag genomfördes vissa lättnader i den utskiftningsbeskattning, som skulle förledas av fusionen, varjämte i anslutning härtill beslötos vissa

ändringar i inkomstskattelagstiftningen (skr. nr 368, SFS 1950 nr 587—590).

Till grund för de nu berörda vid 1950 års riksdag genomförda ändringarna i skattelagstiftningen låg ett av 1949 års utskiftningsskattesakkunniga avgivet betänkande (SOU 1949:56). De sakkunniga framhöllo däri angelägenheten av att i annan ordning upptoges till utredning frågan om erforderliga lättnader i avseende å fusion beträffande skyldigheten att erlægga vissa allmänna avgifter såsom lagfartsstämpel, fondstämpel o. d.

Skyldigheten att erlægga lagfartsstämpel regleras genom förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften. Enligt 8 § i nämnda förordning skall avhandling om *köp* av fast egendom, då den företes för lagfart, förutom i vissa undantagsfall, förses med stämpel. Stämpeln utgår med 1 krona för varje fulla 100 kronor av egendomens värde om densamma förvärvats av annan än aktiebolag. För sådana bolag utgår stämpeln med 2 kronor för varje fulla 100 kronor av egendomens värde med det undantag, att aktiebolag, som är berättigat att erhålla statslån från egnahemslånefonden eller jordförmedlingsfonden, och bankbolag i fråga om förvärv av annan fastighet än sådan, som är avsedd för bankens inrymmande, skall erlægga stämpel med allenast 1 krona för varje fulla 100 kronor av värdet. En särskild föreskrift finnes därjämte för s. k. transportköp. De nu angivna bestämmelserna gälla även ifråga om *byte* av fast egendom och förvärv av fast egendom genom *skifte* vid upplösning av bolag eller förening eller, utom i visst fall, på grund av *tillskott* vid bildande av förening eller efter föreningens bildande. Vid förvärv av fast egendom på grund av *tillskott* vid bildande av bolag eller efter bolagets bildande, uttages stämpel med 1 krona för varje fulla 100 kronor av egendomens värde; dock att stämpeln utgör 2 kronor av samma värde, därest den tillskjutna fasta egendomen i avhandlingen åsatts högre värde än det belopp, för vilket den, som tillskjuter egendomen, själv förvärvat densamma.

Stämpelförordningen innehåller icke några direkta stadganden om lagfartsstämpel vid förvärv av fast egendom på grund av avtal om fusion. Huruvida sådan stämpel enligt gällande bestämmelser kan uttagas vid fusion är alltså en lagtolkningsfråga. Såvitt kunnat utrönas har denna fråga icke varit prövad i högsta instans.

Av intresse i detta sammanhang är följande uttalande i betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar m. m. (SOU 1949:17), vilket betänkande lades till grund för den nya lagstiftningen om ekonomiska föreningar.

I anslutning till de föreslagna fusionsreglerna skall beröras en *beskattningsfråga*, som är av stor vikt och även varit föremål för uppmärksamhet inom bolagskretsar. Det har sagts att önskvärda fusioner skulle förhindras, för det fall att den överlåtande föreningen äger fast egendom och risk före-

ligger att den övertagande föreningen skulle på grund av fusionen nödgas erlägga *lagfartsstämpel*.

Ifrågavarande spörsmål kräver tydligen först ett svar på frågan, huruvida stämpelförordningens nuvarande regler leda till att lagfart å förvärv av fast egendom genom fusion skall stämpelbeläggas. Anses så vara fallet, bör övervägas om någon undantagsbestämmelse erfordras.

De rubriker i stämpelförordningen som äro av intresse i förevarande sammanhang, äro 1) Köp (byte) av fast egendom, 2) Förvärv av fast egendom på grund av tillskott vid bildande av förening eller på grund av tillskott efter föreningens bildande samt 3) Förvärv av fast egendom genom skifte vid upplösning av förening. Beträffande den första rubriken må anmärkas att den ej ansetts tillämplig å fång enligt ensittarlagen (NJA 1930 s. 654). Däremot har avhandling, varigenom äganderätt till fastighet överlåtits utan köpeskilling men med skyldighet för mottagaren att utföra vissa arbeten m. m., ansetts vid lagfart böra stämpelbeläggas såsom köp (NJA 1901 s. 43).

De två senare rubrikerna tillades genom författningsändring den 7 juli 1921. Dessförinnan läro ha ansetts att ifrågavarande förvärv vore stämpelfria (jfr beträffande aktiebolags förvärv genom tillskott NJA 1922 s. 441). Denna åsikt har grundats därpå att förutsättningen för stämpelpfikt är att förvärvet måste kunna inpassas under någon av de i stämpelförordningen uppräknade rubrikerna. Och vid denna bedömning bör man ej få gå för långt i analogisk tillämpning.

Fastighetsövergång i samband med fusion enligt lagförslagets regler torde icke kunna anses jämförlig med köp eller byte av fast egendom. Det är ej fråga om något vederlag för den ifrågavarande egendomen, låt vara att den överlåtande föreningen i samband med fusionen blir fri från sina skulder. Äganderätten överflyttas visserligen på ett annat rättssubjekt men det sker genom att den fastighetsägande föreningen helt uppgår i den övertagande föreningen och i samband därmed anses upplöst. Någon likvidation av den överlåtande föreningen äger icke rum.

Vad angår rubriken Förvärv av fast egendom genom skifte torde densamma, av nyss angivna skäl, icke heller kunna anses tillämplig å föreningens fastighetsförvärv genom fusion. Det skulle sålunda, för att med gällande föreskrifter uttaga stämpel för ifrågavarande förvärv, endast återstå möjligheten att analogiskt tillämpa bestämmelsen angående förvärv genom tillskott vid bildande av förening eller på grund av tillskott efter föreningens bildande. Den meningen synes icke utan vidare böra avvisas att jämställa fusionsförvärv med förvärv genom tillskott efter föreningens bildande. Skillnaden mellan dessa förvärv faller dock genast i ögonen. Den överlåtande föreningen som sådan kan knappast sägas tillskjuta egendom på det sätt som åsyftas med sistnämnda bestämmelse. I vart fall synes en analogisk tillämpning av bestämmelsen böra avböjas, då den principen måste upprätthållas att rubrikerna i stämpelförordningen skola tolkas restriktivt.

Utredningsmannen håller före att fusionen bör betraktas som ett särskilt fång och att på detta ej utan starka skäl böra tillämpas för andra rättsinstitut uppställda regler. Med denna åsikt skulle alltså lagfartsstämpel icke kunna uttagas för en föreningens fastighetsförvärv genom fusion.

Frågan om en revision av stämpelförordningen har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens uppmärksamhet.

Sålunda hemställde redan 1929 års bevillningsutskott i sitt betänkande nr

28 bland annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa en allmän revision av stämpellagstiftningen, i vad densamma avsåge avgifter, som utginge enligt 8 § stämpelförordningen. I betänkandet framhölls, att nämnda revision närmast borde avse stämpelskatten på grund av bland annat överlåtelse. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

På hemställan av 1932 års bevillningsutskott i dess betänkande nr 51 beslöt samma års riksdag viss ändring i då gällande regler angående stämpelpfikt vid förvärv av fast egendom utav förening på grund av tillskott. I berörda betänkande anförde utskottet bland annat följande.

Utskottet har vidare ansett önskvärt, att den utredning rörande revision av stämpelförordningen, varom 1929 års riksdag anhållit, utan onödigt uppskov fullföljes och att vid densamma uppmärksamhet kommer att ägnas förevarande spörsmål. Uppenbarligen i huvudsakligt syfte att vinna lindring i stämpelbeskattningen vid överlåtelse av fast egendom har särskilt under de senare åren ett stort antal bolags- och föreningsbildningar uppstått, vilka i realiteten utgöra enmansföretag. Den till bolaget eller föreningen överlåtna fastigheten har med andra ord »satts» på aktier eller föreningsandelar. Om en dylik sammanslutning önskar överlåta densamma tillhörig fast egendom, omfattar överlåtelsen visserligen formellt endast aktierna eller andelarna i sammanslutningen men faktiskt själva fastigheten. Härigenom undgår man vid överlåtelse den beskattning av värdeomsättning, som är avsedd att utgå vid övergång av äganderätt till fastighet från en person till en annan, och den fondstämpel, som skall erläggas vid överlåtelse av aktier, utgör i regel endast en ringa bråkdel av den stämpelavgift, som skolat utgå vid direkt överlåtelse av den fasta egendomen. Då det givetvis är angeläget, att en dylik ojämnhet i beskattningen så vitt möjligt undanröjes, har utskottet ansett sig böra fästa uppmärksamheten jämväl å detta spörsmål, vilket lämpligen synes böra undersökas i samband med frågan om revision av stämpelförordningen.

I anledning av väckta motioner beslöt vidare 1937 års riksdag på hemställan av samma års bevillningsutskott (betänkande nr 32) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande frågan om åtgärder mot uteblivet eller försenat erläggande av lagfartsstämpel.

I två vid 1944 års riksdag väckta likalydande motioner I:200 av herr *Bror Nilsson* m. fl. och II:294 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. hemställde motionärerna, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning om grunderna för lagfartsstämpelns utgörande. Till stöd för det i motionerna framställda yrkandet åberopades, att under de senaste åren en alltmer utbredd tendens gjort sig gällande att på olika sätt kringgå bestämmelserna om erläggande av stämpelavgift vid köp av fastigheter. Ett av dessa numera rätt allmänt använda sätt vore att bilda s. k. fastighetsföreningar eller fastighetsbolag. I sitt av riksdagen godkända betänkande nr 31 i anledning av förevarande motioner anförde 1944 års bevillningsutskott, efter att ha erinrat om att frågan om ändrade grunder för

stämpelbeskattningen vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens uppmärksamhet, bland annat följande.

Den översyn över stämpellagstiftningen, varom riksdagen sålunda vid flera tillfällen uttalat önskemål, har, såvitt för utskottet är känt, hittills icke kommit till stånd. Vad särskilt angår den nu föreliggande frågan om grunderna för lagfartsstämpeln erläggande torde det även kunna antagas, att vissa svårigheter möta vid en revision av dessa grunder, såvida därmed skulle, på sätt i de förevarande motionerna synes ha ifrågasatts, avses en mera genomgripande omgestaltning av reglerna angående lagfartsstämpeln. Om exempelvis ett industribolag även äger fastigheter, torde det knappast kunna ifrågasättas att enbart av denna anledning låta lagfartsstämpel eller någon motsvarande avgift utgå vid överlåtelse av aktier i bolaget. Vid utformningen av en eventuell ny lagstiftning på ifrågavarande område bör även tillses, att densamma icke kommer att verka hindrande för exempelvis bostadsrättsföreningarnas verksamhet. Av synnerlig vikt är emellertid, att det kringgående av gällande föreskrifter, som otvivelaktigt förekommer i syfte att undgå lagfartsstämpel, i möjligaste mån förhindras. Enligt utskottets mening bör en utredning äga rum för klarläggande av de möjligheter, som kunna finnas till förebyggande av sådant missbruk, och utskottet tillstyrker fördenskull en dylik utredning.

I enlighet med utskottets hemställan beslöt riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående åtgärder för att förebygga ett kringgående av gällande bestämmelser om lagfartsstämpel samt att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vidare hade 1947 års riksdag att taga ställning till ett motionsvis framställt yrkande om nedsättning av lagfartsstämpeln belopp. I den vid samma riksdag väckta motionen II:14 av herrar *Jonsson* i Skedsbygd och *Rubbestad* hemställdes sålunda, att lagfartsstämpeln vid köp eller byte av fast egendom måtte nedsättas från 1 procent till 0,3 procent av köpesumman (taxeringsvärdet). Till stöd härför åberopades, att lagfartsstämpeln ofta utgjorde en avsevärd belastning vid fastighetsförvärv. Särskilt vore detta fallet, när t. ex. ett par unga makar förvärvade en jordbruksfastighet för att där bilda eget hem och driva jordbruket såsom inkomstkälla. Orättvisan i lagfartsstämpeln framträdde särskilt tydligt vid en jämförelse med det belopp, som erlades vid förvärv av aktier och obligationer. Vid försäljning av ett fastighetsaktiebolags eller en fastighetsförenings aktier eller andelar erlades stämpelavgift med endast 0,3 procent av köpesumman eller om försäljningen skedde på börsen 0,15 procent av samma summa. Enligt motionärernas mening vore ett fullständigt avskaffande av lagfartsstämpeln motiverat. Med hänsyn till att stämpelförordningen torde komma att bli föremål för översyn ansåge sig motionärerna dock böra begränsa sitt yrkande till att avse en nedsättning av stämpelavgiften till samma belopp som erlades vid försäljning av aktier eller föreningsandelar.

Efter att ha erinrat om att vid de tidigare tillfällen, då frågan om en revi-

sion av stämpellagstiftningen varit på tal, man särskilt understrukt en under senare år alltmer framträdande tendens att söka kringgå bestämmelsen om lagfartsstämpel genom bildande av fastighetsaktiebolag eller fastighetsföreningar, anförde 1947 års bevillningsutskott i sitt i anledning av motionen II:14 avgivna, av riksdagen godkända betänkande nr 13 bland annat följande.

Ett dylikt kringgående har möjliggjorts därigenom, att den stämpelavgift, som erlägges vid överlåtelse av aktier eller föreningsandelar, väsentligt understiger lagfartsstämpeln. Även i den nu förevarande motionen påtalas den ojämnhet i beskattningen, som uppkommit genom berörda bolags- och föreningsbildningar. Utskottet anser i likhet med motionärerna, att denna ojämnhet bör undanröjas, och finner att åtgärder böra vidtagas för att förebygga ett kringgående av gällande bestämmelser om lagfartsstämpeln. Då de skäl, som i motionen åberopas till stöd för det däri framställda yrkandet, enligt utskottets mening icke innefatta tillräcklig anledning att nu vidtaga en sänkning av lagfartsstämpelns belopp, anser sig utskottet emellertid icke kunna tillstyrka bifall till motionen. Däremot vill utskottet ånyo understryka önskvärdheten av att den utredning angående åtgärder för att förebygga ett kringgående av gällande bestämmelser om lagfartsstämpel, varom hemställan gjordes av 1944 års riksdag, utan dröjsmål slutföres.

I den vid 1950 års riksdag väckta motionen I:32 av herr *Holmbäck* hemställdes, att riksdagen ville företaga den ändringen i stämpelförordningen, att stämpel till köpe- eller bytesbrev å fast egendom på grund varav lagfart söktes samt stämpel vid köp eller byte av fartyg skulle betalas av köparen. På hemställan av 1950 års bevillningsutskott lämnade riksdagen motionen utan åtgärd. Därvid förutsattes, att en översyn av stämpelförordningen inom kort skulle igångsättas och att vid denna översyn den i motionen berörda frågan komme att upptagas till prövning.

Slutligen hade vid samma års riksdag i motionen II:114 av herr *Rubbestad* m. fl. ställts yrkande av innebörd att lagfartsstämpeln vid köp och byte av fast egendom måtte avskaffas. Motionen föranledde ingen riksdagens åtgärd.

Av 1950 års bevillningsutskott, som behandlade de båda sistnämnda motionerna I:32 och II:114 i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 18, anfördes bland annat följande.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen redan 1929 och sedermera vid olika tillfällen uttalat önskemål om utredning angående grunderna för lagfartsstämpelns erläggande. Behovet av en sådan utredning — vilken närmast ansetts böra taga sikte på att åstadkomma större jämnhet i beskattningen vid å ena sidan direkt köp av fastighet och å andra sidan förvärv av aktier eller andelar i bolag eller förening, som äger fastighet — har närmare belysts i de ovan omnämnda utskottsbetänkandena till 1932, 1944 och 1947 års riksdagar. Det torde sålunda kunna förväntas att vid en blivande översyn av stämpellagstiftningen särskild uppmärksamhet kommer att ägnas frågan om utformningen av reglerna angående lagfartsstämpeln.

I de förevarande *motionerna* har anförts i huvudsak följande. Genom antagandet av 1944 års aktiebolagslag fick det s. k. fusionsinstitutet för första gången sin utformning i den svenska associationsrätten. De förhoppningar, som knötos till ett livligt användande av detta institut och därmed till en rationalisering av bolagsfloran inom koncerner, hade dock i stort sett kommit på skam. Orsakerna härtill vore att genast uppkommit svårtolkade spörsmål om utskiftningsskatt, lagfartsstämpel, fondstämpel och liknande frågor av betydande ekonomisk räckvidd. Desamma hade endast delvis fått sin lösning. I fråga om uttagande av lagfartsstämpel vid fusion mellan aktiebolag, där fastigheter inginge, hade emellertid oklarheten och tveksamheten snarare fördjupats. Även inom föreningsvärlden kunde uppenbarligen fusionsfall förekomma, ehuru de måhända ej behövde få den intrikata natur som motsvarande företeelser inom den mer kapitalbetonade associationsgrenen för aktiebolagen. I ett år 1949 avgivet betänkande med förslag till lag om registrerade föreningar m. m. avböjde utredningsmännen emellertid vid fusion mellan föreningar all analogitillämpning av stämpelförordningen och hävdade att rubrikerna i stämpelförordningen borde tolkas restriktivt. Emellertid hade 1949 års utskiftningsskattesakkunniga gjort vissa uttalanden, som kunde tydas i den riktningen, att enligt deras uppfattning lagfartsstämpel vid fusion borde uttagas. Stämpelförordningens rubriker gäve ej någon ledning. Fusionsbegreppet vore företagsekonomiskt föga utbildat vid stämpelförordningens utfärdande 1914. Dess rubriker om olika slag av »Förvärv av fast egendom» upptog ej alla fall, som ens vid denna tidpunkt kunde förekomma, och vissa förvärv lämnades redan då utanför. Därtill komme, att det föreläge företagsekonomiskt sett olika fall av fusion, vilka finge en något olika juridisk behandling, och där även frågan om uttagande av lagfartsstämpel därför kunde bli behandlad på olika sätt. Motionärerna ha i detta sammanhang hänvisat till en artikel i Svensk juristtidning 1951 s. 295 »Föreligger skyldighet att erlægga lagfartsstämpel å fastighetsförvärv genom fusion?». I avvaktan på prejudikat, vilket kunde komma att dröja avsevärd tid, komme fusionsfrågor beträffande bolag och föreningar, som ägde fast egendom, att vila, vilket måste allvarligt beklagas. Genomförandet av fusioner innebure en högst betydande rationalisering. Att ovisshet skulle behöva råda på detta för näringslivet ingalunda oviktiga område måste därför betraktas som olämpligt och irrationellt. Det enklaste fallet av fusion avsåge fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag. Mer komplicerade bleve spörsmålen genast, när dotterbolaget ej vore helägt eller redan trätt i likvidation. Ett uttryckligt stadgande om stämpelfrihet syntes redan nu kunna införas för det första av de nämnda fallen, medan de senare torde tarva viss utredning.

Utskottet. I syfte att underlätta en koncentration av ekonomiska företag i större enheter ha på senare tid i vår associationslagstiftning införts regler

om fusion. Sålunda ha i lagen den 14 september 1944 om aktiebolag, vilken trädde i kraft den 1 januari 1948, meddelats bestämmelser, som innebära att fusion kan, med rättens tillstånd, ske antingen genom att ett dotterbolag, vars samtliga aktier ägas av moderbolaget, sålunda uppgår i moderbolaget, att dotterbolaget utan likvidation upplöses samt att alla dess tillgångar och skulder övertagas av moderbolaget, eller ock därigenom, att ett aktiebolags tillgångar och skulder övertagas av ett annat aktiebolag mot vederlag i penningar eller aktier i det övertagande bolaget. Fusion kan, enligt de regler som gälla i sist angivna fall, ske även av aktiebolag i likvidation med annat aktiebolag. Enligt lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar, vilken träder i kraft den 1 januari 1953, kan, med rättens tillstånd, en förening uppgå i en annan förening på så sätt att dels medlemmarna i den överlåtande föreningen bliva medlemmar i den övertagande föreningen dels ock den överlåtande föreningen utan likvidation upplöses samt alla dess tillgångar och skulder övertagas av den övertagande föreningen. Sådan fusion kan även äga rum mellan förening, som trätt i likvidation, och annan förening. Omnämnas må även att i lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse meddelats regler om frivillig överlåtelse helt eller delvis av försäkringsbestånd, vilka regler syfta till att underlätta möjligheterna till koncentration av företagsenheter på försäkringsväsendets område. För dylik överlåtelse erfordras tillstånd av försäkringsinspektionen; har ett bolags hela försäkringsbestånd överlåtits, är bolaget skyldigt att träda i likvidation.

Dessa regleringar på privaträttens område i syfte att underlätta en koncentration av ekonomiska företag i större enheter ha sedermera kompletterats med åtgärder på beskattningens område med samma syftning. Sålunda må erinras om de i det föregående omnämnda, av 1948 och 1949 års riksdagar givna bemyndigandena för Kungl. Maj:t att medgiva lättnader i beskattningen av försäkringsbolagen (skr. nr 221/1948 och 216/1949). Vidare ha på grundval av förslag av 1949 års utskiftningsskattesakkunniga (SOU 1949:56) vid 1950 års riksdag (höstsessionen) genomförts vissa lättnader i utskiftningsbeskattningen i syfte att underlätta fusion enligt aktiebolagslagen mellan moderbolag och helägt dotterbolag.

I de förevarande motionerna har begärts utredning av frågan om uttagande av lagfartsstämpel vid fastighetsöverlåtelse genom fusion. Till stöd här för ha motionärerna åberopat, att innebörden av gällande bestämmelser i detta hänseende vore oklar och att det måste betraktas såsom olämpligt och irrationellt att ovisshet skulle råda på detta för näringslivet ingalunda oviktiga område. Motionärerna ha närmast tagit sikte på fusion enligt aktiebolagslagen.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen ha 1949 års utskiftningsskattesakkunniga framhållit angelägenheten av att utredning upptoges rörande frågan om erforderliga lättnader i avseende å fusion beträffande skyldigheten att erlægga vissa allmänna avgifter såsom lagfartsstämpel, fond-

stämpel o. d. De sakkunniga ha icke närmare ingått på frågan om innebörden av gällande bestämmelser.

Frågan huruvida lagfartsstämpel skall utgå, då äganderätt till fastighet övergår genom fusionsavtal, skall bedömas enligt bestämmelserna i 8 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften. På sätt den tidigare lämnade redogörelsen utvisar utgår lagfartsstämpeln bl. a. vid köp och byte av fast egendom, vid förvärv av fast egendom genom skifte vid upplösning av bolag (förening) samt vid förvärv av fast egendom på grund av tillskott vid bildande av bolag (förening) eller efter bolagets (förenings-) bildande. Stämpeln utgår som regel med en procent av värdet utom för aktiebolag, som — med undantag för vissa särskilda fall — har att erlægga stämpel med två procent av fastighetens värde. Då fusion icke särskilt nämnts bland de i stämpelförordningen under särskilda rubriker upptagna förvärven, blir frågan i vad mån lagfartsstämpel skall erläggas vid fastighetsförvärv genom fusion beroende av huruvida i förekommande fall någon av de angivna rubrikerna kan anses tillämplig även beträffande fusionsförvärv. Denna fråga har, såvitt utskottet kunnat finna, icke varit föremål för prövning i högsta instans. Enligt vad utskottet genom förfrågan under hand hos advokatfiskalerna i samtliga hovrätter inhämtat har frågan om erläggande av lagfartsstämpel på grund av fusionsavtal mellan helägt dotterbolag och moderbolaget prövats i ett antal fall vid underrätterna, varvid stämpel icke uttagits. Någon för hela riket stadgad praxis i förevarande avseende synes emellertid ännu icke ha kommit till stånd.

Såsom av den tidigare lämnade redogörelsen framgår har frågan om uttagande av lagfartsstämpel vid fusion av föreningar närmare klarlagts av den utredning, som framlade förslag till lag om registrerade föreningar m. m. Utredningsmannen har i sitt betänkande i ämnet (SOU 1949:17) med utförlig motivering uttalat den uppfattningen att enligt gällande bestämmelser lagfartsstämpel icke kunde uttagas för en förenings fastighetsförvärv genom fusion.

Utskottet kan i sakens nuvarande läge givetvis icke göra något uttalande angående tolkningen av gällande bestämmelser på förevarande område. Utskottet får därför inskränka sig till att framhålla, att i brist på direkta författningsbestämmelser åtskillig oklarhet råder i frågan i vad mån lagfartsstämpel skall uttagas vid fastighetsöverlåtelse genom fusion. Enligt utskottets mening är det angeläget, att den nu rådande oklarheten snarast undanröjes. Ur flera synpunkter måste anses önskvärt, att detta sker genom uttrycklig föreskrift i stämpelförordningen. Utskottet förordar därför, att den i motionerna berörda frågan göres till föremål för närmare utredning. En sådan utredning bör omfatta alla de fall, där genom särskilda lagstiftningsåtgärder åsyftats att underlätta en sammanslagning av ekonomiska företag i större enheter. Utgångspunkten bör därvid vara att bestämmelserna i stämpelförordningen så långt möjligt erhålla sådan utformning att de icke

motverka intresset att åvägabringa sådana fusioner, som uteslutande äro motiverade av en ur såväl de direkta intressenternas som det allmännas synpunkt önskvärd koncentration av företagen.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår att riksdagen vid ett flertal tillfällen begärt en revision av stämpelförordningens bestämmelser om stämpelbeläggning av enskilda handlingar, varvid särskilt belysts behovet av en översyn rörande reglerna för lagfartsstämpelns utgörande. Vidare ha riksdagens revisorer i berättelsen över den år 1951 av dem verkställda granskningen angående statsverket förordad en översyn av gällande regler för stämpelbeläggning av de från statsmyndigheterna utgående expeditionerna. Med hänsyn till det anförda vill utskottet starkt understryka behovet av en översyn av stämpelförordningen, och utskottet finner angeläget att en sådan översyn utan dröjsmål igångsättes. Frågan om behandlingen i stämpelhänseende av fusionsavtal, varigenom fast egendom överlättes, lär vid en sådan översyn komma att ägnas särskild uppmärksamhet. Utskottet anser därför ej erforderligt att i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av det i förevarande motioner berörda spörsmålet. Utskottet vill emellertid med hänsyn till den oklarhet, som råder rörande frågan om uttagande av lagfartsstämpel vid fusionsavtal, varigenom fastighet överlättes, framhålla önskvärddheten av att denna för det ekonomiska livet betydelsefulla fråga vid översynen av stämpelförordningen behandlas med förtur och att förslag i ämnet föreläggas riksdagen så snart föreliggande omständigheter medgiva.

Under åberopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I:348 av herr Cassel och II:381 av herr Åqvist m. fl. angående skyldigheten att erlagga lagfartsstämpel vid fastighetsöverlåtelse genom fusion måtte, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anför, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 18 mars 1952.

På bevillningsutskottets vägnar:

ADOLV OLSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sjödahl, Heüman, Petrén, Falk, Niklasson, Wehtje, Snygg, Rune Johansson, Spetz och Magnusson; samt

från andra kammaren: herrar Olsson i Gävle, Kristensson i Osby, Björklund, Orgård, Persson i Svensköp, Sundström, Hagberg i Malmö, Ohlsson i Kastlösa, Vigelsbo och Anderson i Sundsvall.
